

reportage

Kunst en cultuur: nét zo belangrijk als taal en rekenen

Twijfel je of je je kind mee moet nemen naar een museum? Doen! Kunst en cultuur zijn net zo essentieel als taal en rekenen, stelt neuropsycholoog **Erik Scherder**. Met praktische tips van verslaggever Kari van der Heide en Kunstfanaatjes is een museumbezoek bovendien goed te doen.

Tekst: **Kari van der Heide** Foto's: **Taco van der Eb**

Stralend kijkt mijn dochter naar haar handen. Ze zijn gehuld in een dikke laag kleurrijk scheerschuim. Iedere zondagmiddag kun je bij Museum De Lakenhal in Leiden terecht voor kunstzinnige activiteiten. In het atelier van het museum begeleiden professionals bij wisselende kunstzinnige opdrachten en technieken. We hebben er de afgelopen jaren leren papier scheppen, linoleum snijden, sterrenbeelden rijgen, bottari's drukken, onze hoop boetseren, kaarten wolvilten en monoprints ontwerpen. We, dat zijn mijn dochters van vijf en acht en ik. Maar ook een hele rits vriendjes en vriendinnetjes en ouders. Bij iedere nieuwe tentoonstelling bezoeken we naast het museum ook het atelier, om iets nieuws te leren en samen *quality time* door te brengen. Ik ben bijna iedere week wel in een museum of op een tentoonstelling te vinden. De ene week alleen of met mijn partner of een goede vriend(in) en de andere week met mijn kroost. Ik neem mijn dochters namelijk, sinds ze heel klein zijn, mee naar het museum. Dat doe ik omdat ik van kunst houd en die liefde met ze wil delen. Maar wat als je zelf niet zoveel met kunst hebt? Waarom zou je ze dan meenemen naar mu-

Lees verder ►

► Vervolg van pagina 21

sea? En hoe ga je om met je kleuter die vooral „zélf” zijn route wil bepalen of er helemaal geen zin in heeft?

Ik vroeg drie experts, op het gebied van kunst en kids, hun kennis en ervaring te delen. Voor Erik Scherder, hoogleraar neuropsychologie, is het even geleden dat hij de tijd heeft gehad om rustig een museum te bezoeken. Maar voor zijn werk is hij bijna dagelijks bezig met het belang van kunst, muziek, theater en beweging op de ontwikkeling van het brein. Het volwassen brein, maar ook zeker het kindbrein. „Kunst en cultuur moeten een vast onderdeel worden van het primair onderwijs”, vindt Scherder.

Deze vakken zijn net zo essentieel als rekenen en taal. Sterker nog: het kunstzinnig taal plukken van het onderwijs is een belangrijke reden dat het niveau van rekenen en taal zo achteruit dendert de laatste jaren. Om dat uit te leggen, licht hij toe hoe het brein werkt. Scherder: „Je hebt twee soorten stoffen in het brein. De grijze stof en de witte stof. De hersengebieden behoren tot de grijze stof, de verbindingen tot de witte stof. Tot je dertigste zijn die verbindingen volop in ontwikkeling en bouw je cognitieve reserve op. Bij kinderen is dit proces dus in volle gang. Kunst, cultuur, muziek en dans spelen een belangrijke rol in de hersenstructuur van kinderen. Ze maken de netwerken complexer en sterker en dragen bij aan een betere communicatie tussen de hersenhelften. Als kinderen vanaf jonge leeftijd een goede cognitieve reserve opbouwen, kunnen ze daar hun hele leven een beroep op doen.”

Kunst en cultuur zijn zo goed als weg uit het basisonderwijs. Terwijl de verbindingen in je hersenen die reageren op kunst, muziek en bewegen dezelfde zijn als de verbindingen voor rekenen en taal. Scherder: „Een zenuwcel wordt het liefst steeds iets anders aangestuurd. Dus als je met een kind naar het museum gaat, worden die netwerken voor taal en rekenen op een andere manier aangestuurd dan zittend in de klas. Dat is de kracht van kunst. In een kunstzinnig rijke omgeving reageren je neuronen veel beter.”

„Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de ontwikkeling van de fantasie, maar ook voor je emotionele welbevinden. Wat je waarneemt, gaat eerst naar de hersenstam. Daarna wordt het voorgeleid naar je visuele schors. In de hersenstam liggen ook de kernen voor arousal – voor opwinding, voor dopamine, adrenaline, serotonine: stoffen die veel invloed hebben op je emotionele leven. In het brein is het altijd een kwestie van stimulatie en remming. Als een kind – maar dat geldt natuurlijk ook voor een volwassene – naar kunst kijkt, wordt de hersenstam geactiveerd. Als het gefocust kijkt, bijvoorbeeld omdat iemand vraagt ‘wat zie je?’ dan worden andere prikkels geremd (gefilterd) en ontstaat er ruimte voor fantasie, nieuwe ideeën en creativiteit. Die flexibiliteit in denken nemen kinderen mee naar de schoolbanken: het heeft een zeer positieve invloed op rekenen, ruimtelijke informatieverwerking en het probleemoplossend vermogen, omdat het allemaal dezelfde netwerken zijn. Het is de verrijking die het jonge brein tot een hoger niveau brengt. En die verrijking zit ’m in de variatie van wat en hoe dingen worden aangeboden. Het is dus onbegrijpelijk dat kunst, cultuur en beweging uit het curriculum worden geschrapt.” Ooit wilde Scherder naar de theaterschool. Zijn ouders leek dit geen goed idee. ‘Daar verdien je nog geen droog brood in’, klonk het. Gelukkig is hij door zijn werk als hoogleraar, de lezingen en optredens die hij doet en de televisie- en radioprogramma’s die hij maakt alsnog veel in contact met kunst en cultuur. Scherder ontmoet veel beeldend kunstenaars, musici en dansgroepen. „Als je ziet wat er alleen al op het gebied van dansen is gedaan, bijvoorbeeld voor kinderen met ADHD en autisme, maar ook voor kinderen met een normale ontwikkeling, dan denk je: ‘kind, dans elke dag!’ Maar dat geldt ook voor kunst. Het moet gewoon onderdeel worden van een normale schooldag.”

Samen ontdekken

Dat samen ontdekken van kunst is ook volgens Wytske Visser, coördinator van het publiekprogramma van Museum De Lakenhal, heel belangrijk. Het Familiespoor door het museum is hier op ingericht. Door

Belangrijk dat musea laagdrempelig zijn. Dat kinderen het gevoel hebben dat ze thuishoren in het museum

Brigitte Timmermans, oprichter Kunstfanaatjes

middel van vragen en opdrachten, die ouders, verzorgers en begeleiders samen met de kinderen doorlopen, word je uitgedaagd om (anders) naar kunst te kijken. „In het familiespoor wordt niet alleen je hoofd, maar ook je hart en je handen aangesproken. Je ontdekt wat kunst met je gevoel doet, je doet kunstzinnige opdrachten en je denkt na over kunst en geschiedenis. Onze collectie vertelt grote en kleine verhalen uit de geschiedenis. Zo leer je echt kijken naar kunst. Maar ontdek je ook meer over je eigen plek in de samenleving en in de geschiedenis. Kinderen krijgen door kunst- en geschiedenisobjecten te bestuderen een beter begrip van zichzelf en de wereld om zich heen. Naar musea gaan helpt zo je blik te verruimen, de nieuwsgierigheid te prikkelen, je te verplaatsen in anderen – zowel in andere tijden als andere plekken in de wereld.” De huidige tentoonstelling in museum De Lakenhal, over de Koreaanse kunstenaar Kimsooja – ‘Thread Roots’, is hier een voorbeeld van. Thema’s als migratie, vrijheid en je ergens thuis voelen staan centraal in haar werk. In het atelier wordt de verbinding gelegd met de tentoonstelling: kinderen en ouders drukken Koreaanse bottari’s, bontgekleurde samenge-

knoopte doeken om persoonlijke spullen in te bewaren. Brigitte Timmermans, oprichter van Kunstfanaatjes, houdt zich dagelijks bezig met kunst en kinderen. Ze maakt onder andere lesprogramma’s voor musea, zoals een museumtour voor peuters en een voor baby’s, en deelt dagelijks museumtips op haar Instagram en website kunstfanaatjes.nl. Ook in gesprek met haar wordt duidelijk dat musea je de mogelijkheid geven om te reizen, door de tijd en over de wereld, om vervolgens je eigen plek te vinden binnen al die context en complexiteit. Brigitte: „In een museum kun je andere werelden en mensen ontdekken. Als kinderen dit vanaf jonge leeftijd doen, kunnen ze zich beter verplaatsen in verschillende perspectieven, gaan ze minder snel oordelen en zullen ze andere mensen en culturen niet gek vinden.”

Unieke kijk

Volgens Brigitte hebben musea daarom de taak om kinderen en gezinnen zich welkom te laten voelen. „Het is belangrijk dat musea toegankelijk en laagdrempelig zijn. Dat kinderen het gevoel hebben dat ze thuishoren in het museum. Ik ben zelf pas op latere leeftijd met kunst in aanraking

gekomen, waardoor ik vroeger altijd dacht dat ik niks te zoeken had in een museum. Ik neem mijn zoontje van negen daarom al zijn hele leven mee. Kinderen hebben zo’n unieke kijk op kunst. Het is ontzettend waardevol als verschillende generaties spelenderwijs met elkaar op ontdekkingstocht kunnen gaan, zich kunnen verbazen en praten over kunst.”

Bij Museum De Lakenhal staat ‘intergeneratieel leren’ centraal in het Familiespoor dat door de vaste collectie loopt. „Ouders en verzorgers, grootouders en kinderen leren van elkaar en over de wereld om hen heen. Dat is prachtig! Maar ook bij de tijdelijke tentoonstellingen kijken we goed voor wie we deze maken. Is er een doelgroep die we extra of apart willen aanspreken? Bij de David Bailly tentoonstelling hadden we bijvoorbeeld een apart kinderspoor ontworpen. Ook moeilijke onderwerpen, zoals kinderarbeid en slavernij, gaan we niet uit de weg. We maken het bespreekbaar, bijvoorbeeld in de programma’s die we aan het onderwijs aanbieden en we geven gezinnen de mogelijkheid om samen op ontdekking te gaan door het museum.” Als Wytske Visser over deze ontdekkingstocht vertelt begint ze te stralen. En dat snap ik. Kunst is een onuitputtelijke bron van inspiratie, fantasie, gezondheid en rijkdom. Kinderen dit vanaf een jonge leeftijd meegeven is een groot cadeau. Ook als ze het zelf (nog) niet altijd zo ervaren in het begin. Ik herinner mij nu met wringende spijt en ongeloof in mijn hart de keer dat ik als kind verveeld over een bankje hing in het Metropolitan Museum of Art en het Museum of Modern Art in New York. Maar ondanks dat ik het toen saai vond, werd er tijdens die museumbezoeken een kunstzinnig zaadje in mij geplant. Ik ben mijn ouders eindelijk dankbaar hiervoor, want kunst heeft mijn leven verrijkt als jongvolwassene en in sommige opzichten zelfs gered. En tegenwoordig is er in ieder museum een speurtocht voor kinderen, dus er is geen enkele reden meer om je te vervelen als kind. Kortom, de vraag zou niet moeten zijn waarom je een museum zou bezoeken met kinderen, maar waarom niet?

Lees verder ►

► Vervolg van pagina 23

Tien tips voor een museumbezoek met kinderen

Natuurlijk zijn er redenen te bedenken waarom je je kroost liever níét meeneemt. Want hoe comfortabel voel je je nog als je kleine draak druk rennend langs allemaal kostbare topstukken rent en andere bezoekers stoort in hun museumbezoek? Tien tips om een museumbezoek tóch tot een succes te maken.

1. Museumkaart

Investeer in een museumkaart. Een jaarkaart voor volwassenen is ongeveer 65 euro en voor kinderen 32 euro. Entree kost tussen de tien en twintig euro, dus met een paar bezoeken heb je de kosten er al uit. Met een museumkaart, ga je vaker omdat het laagdrempeliger wordt. Ook kun je vaker korter gaan, wat ideaal is met kinderen. Zonder dat je het gevoel hebt dat je er 'alles' uit moet halen of dat het zonde is van je geld.

2. Dicht bij huis

Begin dicht bij huis. Doordat je weinig reistijd hebt en in de buurt bent wordt het minder ingewikkeld om met kinderen te gaan. Je kunt ontdekken wat voor jullie werkt. Na verloop van tijd kun je jullie museumradius uitbreiden. Abonneer je op de nieuwsbrief van de museumkaart, zodat je op de hoogte bent van exposities en activiteiten.

3. Speurtocht

In (bijna) ieder museum heb je een speurtocht, familiespel of kinderactiviteit. Als er geen (passende) speurtocht is, kun je zelf opdrachtjes bedenken. Vraag je kind: Kies een schilderij uit in de zaal. Vertel wat je ziet (voorwerpen, kleuren, vormen, mensen, emoties, dingen die opvallen) Welk gevoel geeft het schilderij je? Welk verhaal vertelt het schilderij?

4. Neem een vriendje mee

Ga samen met een andere moeder of vader en kind(eren). Als kinderen samen door een museum kunnen banjeren vinden ze het alleen maar gezelliger. En ook fijn voor jou, omdat je met een volwassene kunt praten en elkaar kunt helpen.

5. Pauzes

Neem pauzes. Zoveel als jullie nodig hebben. Neem genoeg eten mee, snoepjes en drinken. Bewaar alles in een kluisje en ga tussendoor naar je kluisje terug. Zoek een rustig plekje en ga even met elkaar zitten, wat eten of drinken, naar de wc, even de benen rusten. Zo kunnen jullie indrukken verwerken, uitrusten en weer opladen.

6. Leg de regels uit

Leg de regels die gelden in een museum duidelijk uit voor of aan het begin van het bezoek. Dan weet je kind waar het aan toe is en wat wel en niet mag. In de meeste musea geldt bijvoorbeeld: niet rennen (hoewel er ook kindermusea zijn waar dit wel mag!), nergens aankomen (uiteraard uitzonderingen bij interactieve musea), niet gillen of roepen (gebruik je 'museumstem' of binnestem).

7. Accepteer dat het niet perfect is

Natuurlijk loopt niet alles perfect bij ons. Mijn kleuter heeft ook wel eens een breakdown gehad tussen Van Goghs beroemde werken. Mijn schoolkind kijkt ook zuur als ik te lang stil sta voor een schilderij en zij door wil. Maar ik plak er geen oordeel op. En aan de andere kant: moeite ergens voor moeten doen, versterkt de verbindingen in je hersenen, kan Scherder bevestigen: „Mentale en fysieke moeite zorgen voor de grootste winst in je brein. Als ouders dat voorleven –

bijvoorbeeld door op zondagmiddag niet achter een scherm te duiken, maar naar een museum te gaan – dan plukken de kinderen daar de vruchten van. Dat gun ik ze.”

8. Comfort in het museum

Het is de moeite waard om even uit te zoeken welke regels voor draagzakken, wagens, steps en tassen gelden in het museum dat je gaat bezoeken.

9. Rituelen

Bouw aan museumrituelen met je kinderen. Het doen van een speurtocht is er bijvoorbeeld een. Maar lekker wat drinken in het museumcafé kan natuurlijk ook een gezellig ritueelje zijn. Net als het meenemen van een schetsblok of tekentablet en je favoriete werk natekenen. Je kunt ook speciaal 'museumeten' meenemen: iets wat je altijd klaarmaakt als jullie naar het museum gaan en daar samen oppeuzelen.

10. Met de trein naar het museum

We doen al ruim zes jaar alles lopen, fietsend en met het ov. Soms huren of lenen we een auto, als het niet anders kan en compenseren dan de CO₂-uitstoot. Naar musea buiten de stad gaan we dus ook altijd met de trein. Dat is best een onderneming met kleine kinderen, maar we hebben onze handigheid er in gekregen. Ik zorg ervoor dat we leuke dingen kunnen doen in de trein, zoals een boekje lezen of tekenen. En natuurlijk dat er genoeg eten en drinken is. Maar gewinning aan het soort vervoer is net zo belangrijk als het voer. Ze kennen de regels van het ov en gaan hier over het algemeen gemakkelijk in mee. Net als met de museumbezoeken zelf: geef jezelf en je kroost de tijd om te wennen en jullie eigen ritueeljes en routines te creëren. ◀

